

SLOVENSKI NAROD.

Izhaja vsak dan zvečer, izmislj nedelje in praznike, ter velja po pošti prejeman na avstro-ogrsko deželo na vse leto 25 K, na pol leta 12 K, na četrt leta 6 K 50 h, na en mesec 2 K 30 h. Za Ljubljano s pošiljanjem na dom na vse leto 24 K, na pol leta 12 K, na četrt leta 6 K, na en mesec 2 K. Kdor hoči sam poslati, plača na vse leto 22 K, na pol leta 11 K, na četrt leta 5 K 50 h, na en mesec 1 K 30 h. — Za tuje dežele velja več, kolikor znaša poštnina. — Na naročbe brez istodobne vplačila naročnine se ne odira. — Za oglasila se plačuje od petdesetpete petit-vrate po 12 h, če se se oglasilo tiska enkrat, po 10 h, če se dvakrat, in po 8 h, če se tiska trikrat ali večkrat. — Dopolni se izvele frankovati. — Rokopis se ne vrača. — Uredništvo in upravnništvo je v Kranjskih ulicah št. 5, in sicer uredništvo v I. nadstropju, upravnništvo pa v pritličju. — Upravnništvo naj se blagovoljše pošilja naročnine, reklamacije, oglasila, t. j. administrativne stvari.

„Slovenski Narod“ telefon št. 34.

Posamezne številke po 10 h.

„Narodna tiskarna“ telefon št. 85.

„Farška gonja“.

Pri razpravi o splošni in enaki volilni pravici v kranjskem deželnem zboru so se klerikalni govorniki obširno bavili s »farško gonjo«. Zadrževali, da se naj vsestransko zagotovi svobodna volitev, jih je bila spravila z uma. Dokazovali so obširno, da prečasnita duhovščina sploh ne zlorablja vere in cerkve za politično agitacijo. Ali nasprotja, v kateri so se pri tem zapletali, so bila tako očitna, da njihovih besed nihče za resne ne smatra, zlasti ker so pri tem ponesreženem dokazovanju bili drug drugega po zobeh.

Poglavitni »šlager«, s katerim so podpirali svojo trditve, da se cerkev brani, je bila »farška gonja«. Bridko so se pritoževali zaradi te »farške gonje«, in debele solze so pretakali, da napredno časopisje hujska proti duhovščini, pozabivši popolnoma na dr. Kreka malo poprej izrečeno definicijo, da proglašja protivnik vse to za hujskanje, kar mu ni všeč in kar mu škoduje.

»Farška gonja«. Da govorimo zopet z besedami dr. Kreka: Farška gonja je fetiš, kateremu se klanja klerikalna stranka. Klerikaleci so si izmislili to »farško gonjo«, da bi se mogli predstavljati kot nedolžni preganjanci, katerim napredno časopisje dela krivico, sistematično in dosledno krivico.

Na srečo pa ljudje niso tako kratkega spomina in tako slabega vida, da bi ne spoznali tega klerikalnega manevara.

Klerikalcem se je do l. 1896. pri nas godilo tako dobro, kakor nikjer na svetu. Škofje so izdajali pastirska pisma proti naprednim časopisom, razpostavljali najsvetejše za zmago klerikalnih kandidatov, kar pa ni vedno pomagalo, in odrejali skupne

molitve pred razpostavljenim najsvetejšim za zmago klerikalcev — a napredno časopisje se je komaj upalo to kritizirati. Duhovniki so na prižnici in na lesi grmeli proti napredni stranki, proti naprednim listom in proti naprednim kandidatom — a napredno časopisje se je omejevalo na akademične proteste. Na prižnicah, v spovednicah in v klerikalnih listih so duhovniki predstavljali napredno stranko kot brezversko in kot služabnico hudičev, popisovali liberalizem kot lopovstvo in vsakega posameznega liberalca kot nepoštenega človeka, dan na dan se je čulo in čitalo, da človek, ki je liberalec, ni pošten človek, da je to bitje, ki se ga mora katoliško misleč človek izogibati, kakor bi bil kužen, in ki bi pravzaprav zaslužil, da se ga pobije. Pri tem pa je duhovščina stala pred narodom v vsi svoji glorijski najobskurnejši kaplan je veljal za višje bitje, vsak Nace Žitnik za utelesenje vseh čednosti, vsak odušni fajmošter za vzor ljudskega dobrotnika.

Takrat je bil boj neenak in ni obetal čisto nič uspeha. Toda, če se človek nauči v sili moliti, se nauči v sili tudi silobrana. In v silobranu je napredno časopisje začelo trgati politikujočim duhovnikom krinke z obrazov ter jih kazati narodu take, kakršni so v resnici. Prijetno in zabavno to delo pač ni bilo, zato pa potrebno in koristno. Razgnali smo tiste oblake kadil, ki so zakrivali pravo podobo različnih duhovnikov in pokazalo se je, kako krvavi so pod kožo. Ljudaki dobrotniki so se izkazali kot močje, ki na smrtni postelji, grozeč s pekлом in s hudičem, izvabljajo ljudem hranilnične knjižice; močje, ki so vsakega liberalca predstavljali kot lumpa samo zato, ker je liberalnega mišljenja, so se izkazali kot sleparji, ki si po konsumih polnijo žepe in

izvabljajo ljudem denar pod najrazličnejšimi pretekami; duhovniki, ki so imeli polna usta kreposti in so vsakega liberalca zaradi njegovega političnega prepričanja predstavljali kot razuzdane, so se izkazali kot pohotneži in prešestniki. Seveda je škof Jeglič takoj prihitel tem razkrinkanim ljudem na pomoč in je v znanem pastirskem listu razglasil, da je najbolj grešni duhovnik še vedno več vreden, kakor vsak liberalec, ali ljudstvo ni akceptiralo tega škofovega dvojnega merila.

Zavest imamo, da smo storili dobro in koristno in zaslužno delo, ko smo opustili tradicionalno oboževanje vsake duhovske posode in da sedimo tudi duhovnike po njihovih dejanjih, ne le po njihovih besedah. Nehala je navada, smatrati vsakega duhovnika, pa bodi še tako slab in malovereden, za neko višje bitje, ki je odmaknen vsaki kritiki, kateremu se ne sme nič ugovarjati, ampak se mu je samo klanjati.

To imenujejo klerikaleci »farško gonjo«. Tehant Arko je dejal, da ta »farška gonja« klerikalcem nič ne škoduje, da jim le pomaga pridobivati ljudi na svojo stran. Župan Hribar je to otročarijo izvrstno zavrnil s vprašanjem, kaj potem duhovščina »Slov. Narod« tako srdito preganja, če ji nič ne škoduje, nego le koristi, in zakaj izdaja škof celo pastirska pisma proti »Slov. Narodu«.

»Farška gonja« je prazen izgovor. Poštenemu duhovniku, ki pošteno živi, pošteno dela, pošteno izvršuje svoje dolžnosti, in če še agitira tudi pošteno agitira, ne more nihče nič očitati. Še je dosti duhovnikov, ki še nikdar niso imeli prilike se pritožiti, da se je o njih kaj slabega pisalo. Nepoštenim duhovnikom pa se ne bo nikdar več prizanašalo. Naše ljudstvo je v nekaterih letih tako napredovalo, da z bistrim očesom opazuje početje svo-

jih »od Boga postavljenih voditeljev« in že dolgo ni več zamakneno v vsako tonzuro.

Razmere so take, da duhovščina, dokler bo svojo uradno oblast postavljala v službo škofove stranke, ne sme pričakovati nobenega pardona. Naj duhovščina tako živi in dela, kakor bi morala živeti po svojem zvanju in po svojih naukih, pa bo »farška gonja« sama po sebi nehala, v nasprotnem slučaju pa mora biti pripravljena, da bomo še dalje vsakega nepoštenega duhovnika brez usmiljenja razkrinkali, ne le ker se mu s tem izpodbi politična veljava in agitacijski vpliv, marveč tudi zato, ker to zahteva javna morala.

Realka v Idriji.

V zadnji seji so poslanci dr. Ferjančič in tovariši podali samostojen predlog zaradi redne deželne podpore mestni občini idrijski za vzdrževanje mestne višje realke.

Predlog se glasi:

Mestna občina idrijska je s sklepom občinskega odbora idrijskega v seji dne 18. vel. srpana 1900 ustanovila mestno realko, ki se je otvorila dne 18. kimovca 1901 s prvim razredom, pozneje pa se povečala z vsakim novim šolskim letom za en razred, tako da ima letošnje šolsko leto 5. razred in bo s šolskim letom 1907/08 popolna višja realka. Leta 1903 se je na zavodu ustanovil tudi pripravljalni razred. To leto je dozdala mestna občina idrijska z izdatkom preko 350.000 K novo, vsem modernim zahtevam ustrezajočo šolsko poslopje za nastanjenje realke.

Vzdrževanje realke s obrestovanjem in amortizovanjem posojila 335.000 K, ki ga je morala najeti

občina idrijska za stavbo realnega poslopja, stane sedaj občino na leto nad 70.000 K, povečajo pa se stroški še izdatno, kadar bo realka popolna. To veliko breme more občina prenašati s tem, da pobira visoko 75% občinsko doklado od vseh neposrednih državnih davkov, ki občutno zaveza revno delavsko prebivalstvo mesta Idrije in katero bi vsakršno povišanje doklade, ki je brez pomoči od drugod neizogibno, nikakor ne smoglo.

Vsled velikih stroškov za realko ne more dalje občina posvečevati potrebne pozornosti drugim občinskim zadevam, ki so nujno potrebne k uspešnemu razvoju mesta Idrije tako v zdravstvenem, kakor regulacijskem in prometnem oziru.

Ustanoviti srednjo šolo v Idriji je bila občina prisiljena, ker ne država, ne dežela niste hoteli od pomoči kričečemu nedostatku v šolskem oziru mesta Idrije s 6000 prebivalci.

Mestna višja realka ni bila ustanovljena le v korist mestu Idriji, ampak tudi v prvi vrsti deželi kranjski in splošno vsemu slovenskemu narodu, ker je to edini slovenski realni zavod. Temu je najboljši dokaz to, da mestno višjo realko pohajza letos 214 dijakov, izmed kojih pa ima več kakor polovica svoje bivališče izven Idrije. Mestna realka idrijska pod dobrim vodstvom prav uspešno deluje in odgovarja vsem tožadnim predpisom za državne srednje šole, valed česar ima zavod tudi pravico javnosti.

Mesto Idrija plačuje deželi kranjski leto za leto samo na dokladi k državnim neposrednim davkom 60.000 K in je prvo mesto po davčni moči za Ljubljano na Kranjskem. Dežela pa nasprotno nima nikakršnih izdatnejših stroškov za Idrijo, deželno cesto Logatec-Idrija subvencionira država, ljudsko šolstvo pa

LISTEK.

Slovensko-nemška meja na Štajerskem.

Kulturno zgodovinski in narodopisni doneski. Nabral A. B.

(Dalje.)

Kapljica (802 m) je še po večini slovenska župnija. Leta 1880. so našli 1137 Slovencev in 108 Nemcev, leta 1900 pa 1232 Slovencev in samo 43 Nemcev. Slovenci so napredovali za 95, Nemci pa nazadovali za 65 duš. In to je jako mnogo, ako pomislimo, da za nemštvo delujejo z vsemi silami arveški in lučanski Nemci ter nemški šulferajni v šoli. Nemci imajo strastnega agitatorja v osebi župana in krajnega šolskega načelnika Richterja, ki se je z očitnim namenom naselil v Kaplji. Narodnostne razmere so se začele bolj šati, odkar župnikuje v Kaplji miroljubni, a odločni češki rodoljub G. Fr. Šavel. Z njim je graški škof hotel poslati Kaplji narodno pogubo, a poslal je blagoslov. G. Šavel namreč pri prihodu v Kapljo ni znal besedice slovenske, in škof si je mislil, da bo moral delovati v nemškem smislu. Že imenovani župan mu je tudi pri prihodu namignil, da lahko nemško pridigne, češ,

da ga bodo itak vsi razumeli. G. Šavel pa se je z veliko vno močjo slovenske slovnice, sestavljal si je pridige po slovarju, a danes govori slovensko kakor rojen Slovenec. Prečrtal je pogubne račune nemškemu škofu.

Slovenski Kapljani so v tem pogledu dandanes na boljem, kot so bili pred 50 leti. Takratni župnik je bil nekoč v Lučane naprošen, priti slovenskega pridigovat, a ni mogel brati slovenskega evangelija ter je prošil za nemškega, češ, da mu gre lažje preštava iz nemščine. Lahko si mislimo, kaka je bila ta slovensčina.

Šola je po večini nemška, le v 1. razredu se poučuje s pomočjo slovenske, zaradi česar mora biti vsaj en učitelj usposobljen za slovensčino. Do leta 1860 je bila šola sploh nemška. Sedaj je tak nadučitelj Widmoser, po mišljenju Nemec. Gotovo tudi za njegovo nameščenje ni šulferaja nedolžen. In ljudstvo samo spoznava, da ta učitelj narodnostni stvari več škoduje kot drugi učitelj, ki je trd Nemec ter vsled tega popolnoma brezvpliven v šoli in izven šole. Sploh se narodna zavest opazja že pri otrokih, ki se z veliko mržnjo uče nemščine, ko pa dosežejo 14. leto, vržejo jezo nemške knjige v kot, da jih nikoli več ne pogledajo. Ljudstvo je toliko probnjeno, da bi se

le pri nekoliko skrbi Slovencev za to obmejno postojanko dala ista še pravočasno popolnoma rešiti. Tu velja pred vsem že omenjeni migljaj družbi sv. Cirila in Metoda glede nameščenja učitelja. Prilika za to bo najbrže prav kmalu, ker so nemškemu učitelju Meningerju postala tla že vroča. Da je dobila v šoli nemščina toliko veljavo, zakrivilo se je leta 1887. ko se je sprejelo od šulferaja 1500 gld., ki jih je ponudil kot »brezobrestno in neodpovedno posojilo.« Takratni župnik g. Kitak si je mnogo prizadeval, da bi preprečil ta narodni madež. Odložili so le bori štirje stotaki. Družba sv. Cirila in Metoda je bila pri volji darovati 1000 gld., a 100 gld. je ponudil župnik Kitak, dasi je bil notoričen revež. Njegova prizadevanja so propadla. Pretresujoče je opisal ta boj za šolo v župni kroniki, kjer pravi: »Britke ure, ki jih je dušni pastir v tej dobi prestal, ostanejo mu vedno nepozabljive.« Toliče prevare so mu vzele pogum ter je odšel v lazariški samostan.

Družba sv. Mohorja šteje 23 članov. V župnijo prihaja več slovenskih časopisov. Najhujši zapeljivec v teh gorskih krajih je strupeni »Štajero« iz Ptuj. Neki premožni posestnik, ki se je iz Kaplje izselil, ga naroča na svoje stroške kmetom cele skladnice. Parali-

zovati ga sicer skuša zelo zavedni kmet Narat, ki naroča kmetom slovenske časopise. Žal, da nima na razpolago toliko premoženja. Najhujše je ponemčeval krajevna in domača imena v Kaplji župnik Jakoppe (1844—1870.)

Samostojna župnija je postala Kaplja leta 1752. Do leta 1858. je pripadala k labodski škofiji, in sicer k marbenškemu dekanatu. Leta 1858. se je priklopila lučanskemu dekanatu in s tem sekovski škofiji. Raič piše v imenovanem svojem potopisu: »Radi smo čuli, da so obče ljubljani vladika sekovski obljubili Kapljo in Sv. Duh šče Laboščanom izročiti za slovenskega jezika voljo. Res kervava sila je, in če se v kratkem potujijo.« — To se pač sedaj ne zgodi več, ker se je pravi trenutek zamudil! Šola je bila ustanovljena leta 1807. Prvi učitelj je bil obenem mežnar in takozvani »Amtmann«. Biti je moral hud pedagog, ker najdemo v kroniki zabeleženo, da je leta 1810. nekega župljana na kornu »ako hudo nabil s palico, da so morali cerkev na novo blagosloviti, pri čimer je bila slovenska in nemška pridiga.

Kapljani so od nekdaj držali korak s svetovnim gibanjem. V revolucionarnem letu 1848. so si tudi privoščili svoj domači punt, ker jim je bilo predalet itti razgrajati v Gradec ali na

Dunaj. Neki delavnik — 30. marca — se je na veliko župnikovo začudenje napolnila cerkev samih krepkih kmetov. Vsi so bili oboroženi z gorjaci. Po maši so se začeli pred cerkvijo formirati kakor za vojsko. Župniku so povedali, da gredo v Arvež »davke odpraviti.« Zaman jih je župnik svaril. V Arvežu je »Rentmeister« res dobil tak strah pred njimi, da jim je vse obljubil, le prosil jih je, naj pošljejo svoje pooblaščenke čez teden dni, do takrat da se bo že z ministrom dogovoril glede njihovih zahtev. »Puntarji« so se zadovoljili s predlogom, nakar je »Rentmeister« tako odleglo, da jih je hotel pogostiti s par sodčki piva, kar pa so kmetje odklonili. Bila je njihova sreča, ker bi sicer tisti večer ne bili več spali doma. »Rentmeister« namreč ni imel pri roki oboroženih moči ter je gotovo hotel med popivanjem poklicati vojake iz Maribora. Teden pozneje so res korakali kmečki delegatje pogumno z visoke Kaplje, a bolj ko so se bližali trgu, bolj jim je tudi upadal pogum. Končno se je le eden sam osrčil, da je prišel k »Rentmeistru«, kjer so ga skriti vojaki takoj zgrabili ter odveli v Gradec v ječo. Tako se je končal kapljanski punt, a Kapljani še dandanes plačujejo davke, akotudi z mrmanjem, kakor sploh povsod. (Dalje prih.)